СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

РІК LI. Ч. 151. Джерзі Сити, Н. Дж., четвер, 5-го серпня 1943. No. 151. Jersey City, N. J., Thursday, August 5, 1943. VOL. LI.

ТРИ ЦЕНТИ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ. ПЯТЬ ЦЕНТІВ ЗА ГРАНИЦЕЮ ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ АМЕРИКИ. Тел. „Свободи": BErgen 4-0237. — Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1016 4-0807 THREE CENTS IN THE UNITED STATES OF AMERICA. FIVE CENTS ELSEWHERE.

ЛУИС ПРОСИТЬ ПІДВИШКИ ПЛАТНІ МАЙНЕРАМ

ВАШИНҐТОН. — Предсідник майнерської Юнії Злучених Майнерів Америки Джан Л. Луис закинув давню методу визивання влади, а став лагідно домагатися признання для його умови з власниками копалень в Ілинойс. Ця умова обіймає признання платні майнерам за їх дорогу від входу в майну аж до місця праці й назад. Підвишка передбачена на $1.25 денно. Угода не буде важна, коли не буде потверджена Краєвою Воєнною Робітничою Радою. Перед цією радою Луис заявив, що Америка це єдиний край, де майнери не дістають платні за страчений час на дорогу від вступу до майни аж до місця праці під землею. Він домагається теж по $1.50 за осьму годину праці кожного дня.

БАТЬКИ МОЖУТЬ ВИМИНУТИ БРАНКИ, КОЛИ ПІДУТЬ ДО ВОЄННИХ ФАБРИК.

ВАШИНҐТОН. — Тут панує загальне переконання, що найновіший розпорядок Комісії для Воєнної Мужви в справі покликання батьків до чинної служби має іншу ціль на оці, ніж це здається на перший погляд. Просто з Білого Дому йде вказівка, щоб батьки як можна найшвидше зголошувалися до праці у фабриках воєнних та критичних матеріялів, а тоді вони не підуть до військової служби. Навіть приготована вже ліста таких конечних матеріялів, щоб батьки знали, до якої праці їм зголошуватися.

МИР У ГАРЛЕМІ, МІСТО МАЄ ЗАПЛАТИТИ ЗА ШКОДИ.

НЮ ЙОРК. — Вибух заворушень в ніґерській дільниці Гарлем, що наробив тільки шкоди й нагнав страху відповідальним чинникам, покінчився. Влада достарчила доволі мяса, молока й інчих харчових артикулів, злагіднила хвилеві драстичні зарядження щодо обмеження виходу з домів вечерами, відкликала стейтову ґвардію, зменшила число поліції, дала на дозвіл відкриття пиварень і між невдоволеними ніґрами настав мир. Одначе бизнесмени з Гарлему, що їх крамниці розграблено, зажадали від поліційної стації з цеї дільниці відшкодування за знищення їх підприємств. Покищо зголошено шкоди на 100,000 долярів. На підставі стейтового закону управа міста відповідає за шкоди, що повстали внаслідок заворушень.

МАБУТЬ НЕ БУДЕ ДОПОВНЯЮЧОГО ВИБОРУ ЗАСТУПНИКА ҐОВЕРНОРА НЮ ЙОРКУ.

ОЛБЕНІ (Ню Йорк). — Ґенеральний Прокуратор Натеніел Ґолдстін видав свою правничу опінію, що на підставі конституції стейту Ню Йорк не треба вибирати лютенанта-ґовернора, коли попередник помре в часі свого уряду. Цю опінію викликала спірка, чи вибирати нового заступника ґовернора після недавної смерти лютенанта-ґовернора Томеса Волеса, чи на його місце має прийти предсідник стейтового сенату. Ним є тепер сенатор Джов Р. Генлі з Републиканської Партії. Проти цього рішення мабуть внесуть спротив до суду Демократичні члени стейтової леґіслятиви.

СХОПЛЕНО ДВОДЕННУ ДИТИНУ ЗО ШПИТАЛЮ.

ОЛБЕНІ (Ню Йорк). — Небувалу досі в кримінальній історії Америки подію подало до відома Федеральне Бюро Інвестиґації. Із тутешнього загального шпиталю якийсь злодій украв немовля, народжене щойно перед двома днями. Злодій підкрався до отвореного вікна в відділі для поліжниць сходами для огневих випадків. Він використав хвилину коли доглядочок не було хвилево в кімнаті, й щез із дитиною. Імя дитини Джудит Ґурні. Батько є робітником, отже поліція не припускає думки, що дитину викрадено для окупу.

ВТРАТИВ ПОЛОВИНУ ШКІРИ В ОГНІ, ПРИХОДИТЬ ДО ЗДОРОВЛЯ.

БОСТОН. — По вісьмох місяцях терпеливого лежання в шпитали й по повільнім латанню його шкіри маленькими пластинками, витинаними із неушкодженої части тіла, приходить до здоровля 22-літній Кліфорд А. Джансон. Він попарився у звіснім пожарі гостинниці Коконат Ґров. Половина шкури тоді з нього злізла, не було надії на втримання життя. Джансон належить до прибережної сторожі (Ковст Ґард), походить з Мезури.

СКУПОВУЮТЬ УЖИВАНЕ ВБРАННЯ ДЛЯ ЖЕРТВ ВІЙНИ.

ВАШИНҐТОН. — Досі видано $1,000,000 на закупно уживаного вбрання для висилки до звільнених спід окупації країв Осі. Скуповування переводить Бюро Чужоземної Допомоги й Реґабілітації й приготовляє його висилку на жовтень. Дальші закупна будуть відбуватися постепенно, по скільки можна буде знайти тільки вживаного одягу. На ці цілі призначено $4,000,000.

Суперечні напрямки закордонної політики шкодять престіжови Америки

ВАШИНҐТОН. — Крім звісних конфліктів у верхівці є ще багато закриваних непорозумінь між високими урядовцями в департаменті стейту в справі напрямків у закордонній політиці Злучених Держав. Чужоземні дипльомати здивовані нераз, коли зажадають погляду на політику в справі однієї країни або другої і не можуть довідатися правди. Один високий урядовець департаменту стейту видає одну заяву, а другий видає іншу, суперечну попередній. А нераз оба висловлюються про секретаря закордонних відносин словами, що їх не можна друкувати. Такий хаос вказує, що департамент стейту не доріс зо своїм персоналом до вимог теперішних часів і на цьому тратить Америка якраз в історичнім моменті. Загально звісним є суперництво між секретарем стейту Голом і підсекретарем Велесом і з цього виходять інші недомагання.

НЕДОСТАЧІ У ВОЄННІЙ ПРОДУКЦІЇ ЗАТЯГАЮТЬ ВІЙНУ

НЮ ЙОРК. — На зібранню членів Товариства для Торговлі й Промислу в готелю Пенсилвенія промовляв лейтнант-ґенерал Брегон Сомервел, начальник Воєнної Сили Армії й Чалз Вилсон, віцепрезидент Ради Воєнної Продукції. Сомервел признав, що новинки з поля бою тепер добрі, одначе він остерігав, щоб населення не попадало в оптимізм та не вгавало у виробі дальших воєнних матеріялів. Навпаки, швидка перемога, така як на Сицилії, повинна спонукати до прискореного виробу воєнних матеріялів, щоби осягнути загальну перемогу без дальшої коштовної витрати життя. Досі американський промисл здивував світ своєю видатністю та справністю, отже не треба цього розгону стримувати.

КОРАБЛІ З АРҐЕНТИНИ БУДУТЬ ПЛИСТИ ПРОСТО ДО НЮ ЙОРКУ

НЮ ЙОРК. — Арґентинський уряд іґнорує дальшу небезпеку від підводних німецьких кораблів і буде висилати свої кораблі з набором просто до пристані в Ню Йорку, а не до пристані в Ню Орлінс, як це було досі. Розпорядок президента Арґентини Рамона Кастіля наспів до нюйорських торговельних кол і сейчас робляться приготування до оживлення бизнесового життя в нюйорській пристані.

Іден обороняє аліянтську політику супроти Італії

ЛОНДОН. — Бевин, посол з Партії Праці, критикував у британськім парляменті британський уряд за його політику до Італії. Не дивлячися на те, що британський уряд не хоче дискусії підчас війни про справи політики, посол Бевин заставив уряд до дебати, подавши цілу низку похвал Мусолінія з уст Чорчила на доказ, що британські політики аж тоді стали відноситися критично до Мусолінія, як він загрозив Британії. Він називав „Амґот" „негарним словом для закриття негарного вчинку".

Посол Ґрінвуд, теж з Партії Праці, казав, що лорд Ренел оф Род, що стоїть на чолі „Амґота", ледво чи може викликати враження, що він є приятелем селян і робітників Сицилії. Посол Айвор Томас критикував аліянтську монетарну політику на Сицилії. Всі вони висказували побоювання, що „Амґот" може почати накладати з італійськими фашистами чи квіслінґами.

Відповідаючи на ці промови, британський секретар заграничних справ Іден закинув їм замотування справ: мовляв, приняття здачі від якогось уряду ще не означає визнання того уряду. Іден сказав, що він радо приняв би здачу з рук Гітлера.

АМЕРИКАНСЬКІ СЕНАТОРИ ПЕРЕДБАЧУЮТЬ СКОРУ ЗДАЧУ ІТАЛІЇ

ЛОНДОН. — Члени американського комітету заявили тут представникам преси, що на основі одержаних ними вісток вони сподіваються скорого виходу Італії з війни. Сенатори висказувалися похвально про американських полководців, але критикували полишування американських вояків на Ісляндії через 19 до 23 місяці.

ТУРЕЧЧИНА ЗБИРАЄТЬСЯ ВІДКИНУТИ АМЕРИКАНСЬКУ НОТУ ПРО ФАШИСТІВСЬКИХ УТІКАЧІВ

АНКАРА. — Ґазетярі дізналися, що турецький уряд задумує відкинути американську ноту в справі азилю (схоронища) для фашистівських утікачів. Як відомо, американський уряд остерігав невтральні держави не давати азилю таким утікачам, яких Аліянти збираються судити за відповідальність за викликання війни. Туреччина, кажуть, вважає таке домагання противним міжнародному законови й нарушенням турецької суверенности.

І САН МАРІНО ВИКИДАЄ ФАШИСТІВСЬКУ РАДУ

ЛОНДОН. — Римське радіо подало, що невеличка република Сан Маріон, що лежить 123 милі від Риму, розвязала свою державну раду за те, що вона обявляла фашистівські тенденції.

ЦЕ ВІЙНА. — Американським вояк ам, раненим підчас боїв з японцями на острові Рендова, дають першу поміч їх товариші. Раненому вже обандажовано щоку, а тепер дають перевязку на рамя.

В ІТАЛІЇ ЗНОВУ СТРАЙКИ ЗА МИР

БЕРН. — У Міляні, Ґенуї й інших великих містах північної Італії застрайкували тисячі робітників і замісць до праці пішли на масові демонстрації за негайний мир.

У деяких містах, як наприклад у Ґенуї, прийшло до сутичок між демонстрантами й поліцією. Поліція била демонстрантів шаблями й арештувала багато людей. У Нові Ліґуре, коло Ґенуї, між демонстрантами й поліцією прийшло до виміни стрілів і вбито дві особи.

З донесенням до Лондону, демонстранти в Туріно й Міляно домагалися зложення з престолу короля Віктора Емануеля, резиґнації маршала Бадолія й заведення негайного миру.

Рівночасно донесення з італійської границі подають, що італійську пресу тепер обмежується ще гостріше, ніж за фашизму. З передовиць ґазет вичеркується всякі натяки на нутрішню боротьбу політичну в Італії, а зате заставляється ґазети писати похвали для заходів Бадолія. Ґазети далі росписуються широко про військові події на Сицилії, про топлення аліянтських кораблів на Атлянтику й Середземному морю та про боротьбу в Росії. Не дивлячися на всю цю пропаґанду, в краю зростає бажання миру й невдоволення з уряду.

У деяких містах Італії робітники пробували теж техніки сідай-страйку. Коли їх стали закликати до праці, вони покидали фабрику й йшли на демонстрації. Як поліція розганяла демонстрації, вони товпилися до фільмових театрів, де вони оплескували образи короля та гукали на вид Бадолія.

ІТАЛІЙСЬКЕ РАДІО ПОДАЄ УМОВИ МИРА.

ЛОНДОН. — Римське радіо подало, що аліянти предложили Італії умовини мира. Пропозиція, мовляв, складається зо семи точок: 1) Італія має перестати негайно всякий опір; 2) Італія має перестати співпрацювати з Німеччиною; 3) Італія має відкликати всі війська з Балкану й Франції; 4) не допустити до знищення воєнних матеріялів, відданих до розпорядимости Аліянтів; 5) признати аліянтський військовий уряд Італії, що буде правити краєм до кінця війни; 6) арештовати всі особи, відповідальні за виповідження війни; 5) звільнити всіх аліянтських бранців.

Німецьке радіо каже, що такі умови подав Італії Президент Рузвелт. „Асосіейтид Прес" каже, що аліянтська головна кватира не потверджує цеї вістки. Римське радіо видимо пропускає деякі точки приявної пропозиції Аліянтів, а інші перекручує.

АЛІЯНТИ ВЕДУТЬ ДАЛІ УДАЧНИЙ НАСТУП НА СИЦИЛІЇ.

АЛІЯНТСЬКА ГОЛОВНА КВАТИРА В ПІВНІЧНІЙ АФРИЦІ. — Аліянтські війська вже розбили ворожі лінії коло Етни та загрозили ворожій твердині Катанії зо заду. Восьма британська армія добула доступ до мосту на ріці Діттаіно, а інші британські й канадійські війська захопили Реджельбуто та Чентуріне. Сема американська армія захопила Троїну, останню німецьку оборону на захід від нутрішньої лінії Етни.

НІМЦІ ВІДСТУПАЮТЬ ПІД ОРЕЛЕМ.

ЛОНДОН. — Червона армія дійшла вже на віддаль 5 миль від Орела, котрого ґарнізон, начисляючий 250,000 вояків, тепер стоїть перед окруженням. Над Донцем німці знову потерпіли невдачу в своїй другій офензиві цього літа й мусіли покидати позиції над рікою Міусом.

НАФТОВІ ЖЕРЕЛА ПЛОЄШТІ НАПІВ ЗНИЩЕНІ.

ЛОНДОН. — За донесеннями з Румунії, недільний рейд аліянтських бомбовиків на Плоешті, осередок румунського нафтового промислу, знищив принаймні половину цього терену. Бомби спричинили страшні вибухи. Вони поцілили просто все, що варта було бомбардування. Деякі бомби ще вибухають, бо вони мали механізми, опізняючі вибух.

АВСТРІЯ БОЇТЬСЯ ДОЛІ РУРЩИНИ.

ЛОНДОН. — Останні важкі бомбардування головних німецьких промислових осередків аліянтськими летунами поширяє сильні побоювання таких рейдів у Відні, до котрого Німеччина перенесла багато фабрик і до котрого вона спровадила останніми часами багато польських і українських робітників. Самих українців у Відні тепер є коло 60,000.

ВЕЛИКА АЛІЯНТСЬКА ПЕРЕМОГА НАД ПІДВОДНИМИ СУДНАМИ.

ЛОНДОН. — На американський конвой, що возить до Европи війська й воєнні матеріяли, ждала в одному місци на Атлянтику шайка з 25 німецьких субмарин. Нагло кораблі конвою перейшли з оборонної тактики до офензивної й в 48-годиннім атаку на субмарини завдали їм такі удари, що за цілу дорогу того конвою потім ні одна субмарина не важилася підплисти до конвою навіть на таку віддаль, з якої вона моглаби випустити на конвой торпеду.

"SVOBODA" (Ukrainian Daily)

FOUNDED 1893

Ukrainian newspaper published daily except Sundays, Mondays and holidays by the Ukrainian National Association, Inc., at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.

Письменний текст оголошення має бути в адміністрації 48 годин перед появою числа, в котрім оголошуючий хоче мати своє оголошення.

За оголошення редакція не відповідає.

ПЕРЕДПЛАТА:		SUBSCRIPTION RATES:	
Поодиноке число три центи.		Three cents a copy.	
На рік	$7.00	One year	$7.00
на пів року	$3.75	Six months	$3.75
На три місяці	$2.00	Three months	$2.00
Число з суботи (з англійською частиною):		Saturday's Issue (with Ukrainian Weekly):	
На рік	$2.50	One year	$2.50
На пів року	$1.50	Six months	$1.50
В Джерзі Ситі і Заграницею:		Foreign and Jersey City Rates:	
На рік	$10.00	One year	$10.00
На пів року	$ 5.25	Six months	$5.25
На три місяці	$ 2.75	Three months	$2.75

ІТАЛІЙСЬКА ЗАПОВІДЬ

Дуже начасі була недавна пригадка британійського секретаря заграничних справ Антонія Ідена на отсі слова Гітлєра, сказані ще 30. січня 1939. року: „Щодо національно-соціялістичної Німеччини, то вона добре знає, яка доля стрінула би її, якби якась міжнародня сила, з яких би то мотивів не було, потрапила перемогти фашистівську Італію". Можливо, що сказав ці слова Гітлер, не розуміючи їх усеї ваги, просто для комплєменту свойому союзникови. На всякий випадок, він не ждав, що його слова так скоро здійсняться.

З упадком в Італії диктатора Мусолінія й з розвязанням самої Національної Фашистівської Партії почалися зарисовувати росколини по інших державах, побудованих на подібних основах. Перші очевидно були так звані держави-сателіти, себто ті держави, що крутяться довкола Німеччини, як місяць довкола землі. У Мадярщині, Румунії, Болгарії піднімаються все голосніше крики протестів проти занадто важких коштів допомоги Німеччині. Певна річ, що якби так були вигляди на перемогу й на розділ добичі, то ніякий диктатор про завеликі кошти в крові своїх підданих не говорив би. Тільки тоді, як грозить розгром, говорять диктатори про кровні кошти: це одинокий, щоправда очайдушний, засіб для них запобігти тому, аби про кошти війни заговорили до нього піддані.

Справа зо сателітами пішла так далеко, що про воєнні кошти в крови заговорили навіть так звані уряди нібито незалежних держав, створених Німеччиною, кукдові уряди Словаччини й Хорватії. Чуючи протести з боку тих льокаїв, можна подумати, що справді з Німеччиною вже не добре, коли проти неї повстають уже навіть льокаї, які поза неї ніякої служби не найдуть.

Зрештою навіть зо самої Німеччини не бракує познак, які вказують на те, що й там люди починають розуміти значіння італійських подій для Німеччини. Не треба аж вірити в чутки про наближаючийся виїзд Гітлєра на пенсію для порятування свого здоровля. Вистарчає поглянути на горячкові протести націстичних верховодів проти проголошеної президентом Рузвелтом остороги невтральним державам не давати приміщення фашистівським і націстичним верховодам, бо, мовляв, вони мають бути поставлені на суд за свої злочини. Чого мали би так обрушитися Гітлєри, Ґерінґи й Ґебельси цим наміром Рузвелта, якби їм від цього особисто нічим не грозило? Нема на це іншого пояснення поза те, що вже й націсти починають розуміти, що „рука на стіні" починає їм писати: рано прийдуть твої вороги, тебе убють, твоє царство розділять.

Важка суспільна недуга Америки

Може й слушність має нюйорський посадник Ля Ґвардія, коли він каже, що недільні заворушення в дільниці Гарлемі це не расові заворушення. Таким словом властиво треба би називати масові насильства одної расової ґрупи проти другої. Тимчасом про гарлемські заворушення цього сказати не можна: у цих заворушеннях брала участь тільки невеличка меншість гарлемських муринів, хоча вся гарлемська муринська громада є расово свідома цілість. Жертвами заворушень падали не тільки білі, але й чорні люди. За здушення чи вспокоєння заворушень узялися з ревністю білі й чорні.

Всеж таки, хоча гарлемських заворушень не можна признати расовими заворушеннями, треба теж рівночасно признати, що якби серед гарлемських муринів не було расового подразнення, якби вони не чулися людьми, пониженими за свою расу, то цих заворушень не було би. Навіть жалю гідні напади на крамниці можна прослідити до цього почуття расового пониження; у деяких людей, звичайно без освіти або відповідної моральної здержливости, таке пониження власне проявляється такими ексцесами. Всі ці гарлемські заворушення являються отже виразними признаками поважної недуги американського громадянства, неналаднаного розумно відношення між чорними й білими.

Беручися до лікування цеї недуги, громадянство повинно передусім вистерігатися крайнього або одностороннього наставлення. Не можна сказати, що тут винувати самі тільки мурини, або самі тільки білі. Як про вину говорити, то винуватим є вся американська суспільність, але про вину тут важко говорити, бо цю недугу нинішнє американське громадянство дістало без своєї вини у спадщині, аж від тих перших американців, що мерзенними насильствами стягнули сюди чорних людей з Африки, котрих вони готові були приняти тільки в ролі рабів білим людям.

Діставши в спадщині таку суспільну недугу, американське громадянство мусить братися тепер її лікувати. Та лікування такої недуги забирає багато часу, і поступати може тільки дуже поволи. Тимчасом нові події й нові умовини часто ще недугу скріпляють. Такими умовинами, що погіршають цю американську суспільну недугу, є між іншим війна. Вона підняла попит на працю муринів. Розігнала збиті маси муринів у південних стейтах та зіткнула їх з непривичними до них білими. Білі почули конкуренцію чорних при роботах, при найманні домів, при покористуванню з місць і нагод до розривок. Пішли чорні до армії й почули на тій основі нову людську гідність. Зажили мурини в північних містах, де їм не відбирано політичних прав різними штучками, як у південних, і падкі на їх голоси політикани стали їх ловити різними обіцянками, не все відповідаючими реальним умовинам. Розбурхані такими умовинами мурини почули гостре своє суспільне пониження.

Серед таких умовин лікування цеї суспільної недуги, що проявляється расовими заворушеннями, треба розділити на дві частини. Лікування самої недуги треба вести довго, послідовно, основно. Забере воно працю кільком поколінням. Рівночасно з тим треба ще не вижидаючи на вилікування самої недуги, зараджувати тим обявам недуги, які не ждуть проволоки. Треба тут поступати, як лікар поступає з фізичною недугою людини. Коли людина терпить від якоїсь недуги на страшний біль, то він звичайно, поки візьметься до лікування самої недуги, старається облекшити біль. Подібно поступає громадянство з важким суспільним лихом, яке має час від часу болючі обяви. У даному випадку тимчасова зарада обіймає забезпечення безпеченства осіб на вулицях Гарлему, забезпечення бизнесу, правильного життя, тощо.

Для цеї справи треба справного, енерґічного, твердого, а притім толерантного уряду. Та цього ще не досить. Треба для цього й відповідної поведінки громадянства, зовсім як у родині недужого треба розумного наставлення до недуги збоку родини. Не поможе тут винування хорого, або його карання. Для облекшення ситуації помагає вирозуміння обох сторін. Обі вони мусять зрозуміти, що їм приходиться розвязувати справу, за яку ніхто може не винуватий. Обі мусять розуміти, що вирішення справи лежить в інтересі усіх. Обі мусять розуміти, що розвязати їх можуть тільки спільними силами.

Проф. Микола Чубатий.

Завязки "демократичних" урядів на вигнанні в Москві

Події та їх розуміння.

В останнім місяці стало напливати з Москви багато справді сензаційних новин. По перше утворився в Москві „Комітет Визволення Німеччини", його головою став німецький поет Ерих Вайнерт, заступником голови майор Герц. Комітет ставить собі завдання створити в Німеччині новий демократичний уряд на руїнах знищеного націзму. Новий німецький уряд (московські донесення підкреслюють **демократичний**), накаже німецькій армії цофнутися в старі границі Німеччини та заключить мир зі союзними державами.

Ще більша суматоха з польськими „демократами" в Москві. Відомо, що московський червоний уряд не піддержує дипльоматичних звязків з польським урядом на вигнанні в Лондоні, бо вважає його для себе менше прихильним. Довший час говорилося навіть про створення другого польського уряду в Москві, який ставби конкуренційним для польського уряду в Лондоні. До того не дійшло тільки з огляду на Америку, а радше з огляду на її ленд-лізові доставви. Польського уряду в Москві немає, але натомісць є Звйонзек Патріотуф Польскіх та польська дивізія ім. Косцюшка.

У проводі Звйонзку стоїть комунізуюча Ванда Васілєвська та д-р Болеслав Дробнер, радний Кракова, адвокат, доволі відома фіґура в бувшій Польщі як лівий соціяліст, під якою то назвою укривалися часто правдиві комуністи або їх симпатики з огляду на заборону істнування комуністичної партії в Польщі. Оригінальна постать у проводі Звйонзку є Анджей Вітос. Це рідний брат Вінцентого Вітоса, кількаразового хлопа-премієра Польщі та провідника польських хлопів. Анджей, менше спосібна фіґура, але життево практична; використовуючи впливи свого брата, закупив був на парцеляції в золочівськім повіті Східної Галичини гарний маєточок майже за дармо та ставши з простого мазура-хлопа шляхтичем був вожакою польських кольоністів у Східній Галичині, цього найбільше зненавидженого елементу цілим українським населенням. Як голова Звйонзку Польскіх Осаднікуф Малопольскі Сходней відгравав він провідну ролю в Комітеті Порозумєвавчем Орґанізацій Польскіх Малопольскі Всходней, що ставив собі єдину ціль пляново польонізувати українське населення усіми способами, передовсім викидаючи українських робітників з праці. Звйонзек Осаднікуф та Комітет Порозумєвавчи це були ті два головні раки, що висисали останні соки з українського робучого народу, з хлопа та робітника засуджуючи їх на голодову смерть. Армією польських русофілів доводить полк. Берлінґ, мабуть, один з австрійських німців, котрих багато найшлося в польській армії. Як Звйонзек Патріотуф, так само дивізія ім. Косцюшка, підкреслюють свій демократизм то охоту відбудувати демократичну Польщу й то велику по обітницям премієра Сталіна, хоча не кажуть, як погодити ту велику Польщу з большевицьким забранням Західної України й Білоруси, та з запевненням Союзу демократичних німців зберегти границі довоєнної Німеччини.

Серед цього руху з польськими патріотами та з польською дивізією Костцюшка розійшлася вістка, що червоний уряд домагається, щоб польський уряд на вигнанні мав постійний осідок в Москві, а не в Лондоні. Мабуть в тій справі приїхали недавно до Лондону представники Звйонзку Польскіх Патріотуф з Москви. Річ природна не поїде там ні польський президент Рачкевич, ні премієр Міколайчик; виходилоб з цього, що це тільки позір для московського уряду, щоби таки Звйонзек Патріотуф міг остаточно авансувати до ступня уряду, який Москва узнасть, відмовляючи такого узнання польському урядови в Лондоні.

Рівночасно майже розійшлася вістка, що такийже „демократичний уряд" має теж формуватися під благословенством червоної Москви для Югославії, а очолювати його має „демократ" Рибар, що має вже свою армію у Югославії, своїх відомих комуністичних партизанів. Щось таке саме говорять про „демократичний" уряд для Болгарії. Одним словом ціла середуща Европа демократизується під опікою Кремля.

Як то є з цею демократією?

Таке офіціяльне ставлення справи Москвою може для неознайомленого з большевицькою дійсністю та відносинами

(Докінчення на стороні 3-тій)

ВОЄННА ПЕРЕМОГА Й СИЛА ХАРЧІВ

У першій світовій війні відограв голод найважнішу ролю у здачі Німеччини й її союзників. Проводирі теперішньої війни у Німеччині заздалегідь забезпечувалися, щоби не повторилася попередна невдача. Одначе приходить час, коли знову харчове питання висувається на перше місце у дальшому веденню війни. Це питання розбирає між ін. вашинґтонський кореспондент „Ню Йорк Таймсу" Семюел Бледсо.

За вістями з урядових кол, він міркує, що харчова проблема в Німеччині у теперішню хвилину ще стоїть ліпше, ніж було при кінці війни в 1917 та 1918 р. Та всетаки й тепер уже слідне погіршення настрою населення якраз через недостачу харчів. Ще найліпше під харчовим оглядом виходять робітники по фабриках, що виробляють воєнне знаряддя. Одначе на тому терпить звичайне цивільне населення, бо воно не має досить їжі. Таксамо робітники в інших, тобто невоєнних промислах, на тому терплять.

Колиб брати під увагу само прохарчування німецького населення, то положення ще не булоб найгірше. Одначе як узяти під увагу упадок Мусолінія, невдачі на російськім фронті та положення на Балкані, а також безупинне бомбардування Німеччини американськими бомберами, тоді представиться інша картина. Навіть недавні вигляди на добрі жнива цього року не дуже здійснилися. На занятих землях України бракло дощів довший час і здавалося, що там жнива будуть невдачні. Та недавні дощі поправили вигляди на збір, одначе не запевнили повного успіху.

Таксамо дуже важною проблємою є харчове питання в Росії. Воно відбивається головно на настрою в аліянтських краях.

Вашинґтонські урядовці є цього погляду, що вицофання Італії з війни не поправить харчової справи в Німеччині. Правда, Німеччина дістала від Італії багато овочів та городини, та зате мусіла післати туди збіжжя, мяса та інші продукти.

На випадок заняття Італії Аліянтами вашинґтонські урядовці думають, що Італії треба буде доставити багато харчів. У теорії Італія зближається до самовистарчальности в харчовій ділянці. Вона звичайно імпортує 6% пшениці, 7 або 8% мяса, та 15% товщу й оливи. Та упродовж війни харчове положення погіршилося, головно по містах.

В інших краях Европи, де трапляються випадки голоду, то хіба по містах, де населення скупчене й не може нераз дістати харчів на час.

У Франції положення не може бути добре, бо нестало для неї харчів із Африки та інших кольоній. Еспанія мабуть терпить таксамо як Франція, лише, що Еспанія є країною невтральною і на випадок конечности може дістати харчі із заграниці. У Норвеґії мусить царити недостача, таксамо і в Польщі. Зате Голяндія й Данія мають відносно досить багато харчів.

Із такої оцінки виходилоб, що тепер харчова нужда ще не загрожує Німеччині. Як хто хоче вижидати капітуляції Німеччини з голоду, на це ще виглядів нема.

ІВАН ФРАНКО

Борислав Сміється

(Повість)

13)

— О, коб то Бог дав, коб то Бог дав! — скрикнув Герман. — Правда ваша, поїду, мушу віднайти його живого чи вмерлого!

— Ні, не вмерлого, а живого, — підхопив Леон. — І вже не лишайте його там, у того якогось купця, а привозіть сюди, всім нам на втіху, на радість! Такш коханий сусіде, так!...

У тій хвилі отворилися двері зі спальні, і до покою ввійшла Рифка, ще заплакана і вся червона, мов грань. Її товсте, широке лице спалахнуло гнівом, коли побачила Леона. І Леон собіж почувся якось не в своїй тарілці, коли побачив Германиху, високу, товсту і ґрізну, як жива кара. Але, криючи своє замішання, він у пересадній чемності підбіг до неї, вклонився, протягнув лице для вираження смутку і вже отворив уста, щоби заговорити, коли Германиха, згірдно оглянувши його від стіп до голови, коротко, але голосно спитала:

— А ти чого тут хочеш, заволоко?

Леон став ні в дві, ні в три на таке привітання. Далі на його лице появилася холодна, силувана усмішка, і, ще раз кланяючись, він зачав:

— Справді, ласкава пані, дуже мені жаль, що я в таку невластиву пору...

— Але я питаю, чого тут потребуєш? — крикнула Рифка і глянула на нього з таким гнівом і погордою, що Леонові аж страшно зробилося, і він мимоволі мотнувся взад.

— Алеж перепрошую, — сказав він, ще не тратячи відваги, — ми тут от з вашим мужем, а моїм дорогим товаришем, укладали пляни, ах, які гарні пляни, про нашу будучину, і я вірю твердо, що Бог нам допоможе діждати ще їх здійснення!

— Вам? Бог допоможе? Людоїди якісь, дводушники, — воркотіла Рифка, а далі, немов біснувата, підоймила затиснуті кулаки вгору і кикулася на перепудженого Леона.

— Не підеш ти мені з дому, душогубе! — кричала вона. — Ти ще смієш роздирати моє серце, говорити мені свої дурниці, коли мій син через вас і ваші прокляті гроші зі світа пропав!... Геть мені з хати! Геть! А як ще раз поважишся тут указатися, то видру тобі ті безстидні, гадючі очі! Розумієш?...

Леон зблід, скулився під градом тих слів і, не зводячи очей з ґрізної прояви, взадгузь ступав ід дверям.

— Алеж, жінко, Рифко, — вмішався Герман, — що тобі сталося? За що ображуєш нашого доброго сусіда? А чень воно ще все не так чень наш Ґотліб жиє і все те, про що ми говорили, може сповнитися?

Герман надіявся тим потішити Рифку; показалося, що тільки дужче розлютив її на бідного Леона.

— А хоч би й так було, — крикнула вона, — то я волю десять раз побачити його мертвим, ніж бачити отцього поганина своїм сватом! Ні, ніколи, доки я жию, ніколи того не буде!

Оба мужчини стали хвилю, мов задеревілі, не знаючи, що сталося Рифці і відки взялася у неї така скажена злість на Леона. А коли Рифка не перестала кричати, кидатися і прогонювати Леона зі свого дому, той, скулившися й натиснувши циліндер на голову, вилетів з негостинних покоїв на подвіря, на вулицю і, не озираючись, дрожачи ввесь з несподіваного зворушення, пішов до міста.

— Боже, та жінка справді здуріла! — воркотів він. — І вона мала бути свекрухою моєї Фанні? Та же вона, гадина сороката, заїла би її за один день! Щастя моє, що так сталося, що того... їх сина десь вирвало! Тьфу, не хочу мати з ними ніякого діла!...

Так Леон воркотів і спльовував дорогою. Йому аж тепер стало розумно, чому інші багачі уникають Германа, нерадо бувають у його домі і, крім торгових та грошевих, не мають з ними ніяких зносин. Але все таки прикро було Леонові, що так сталося; жаль йому було тих блискучих надій і плянів, котрими недавно й сам упивався. Та тількиж голова його плідна була на такі пляни, а коли розпався один, він недовго жалкував за ним, але швидко хапався другого. І тепер він живо покинув недавні мрії і старався вжитися в ту думку, що „працювати" йому надалі не в спілці з Германом, але самому без Германа або й проти Германа.

— Проти! А! — думав він. — до того, певно, незадовго всилує мене й сам Герман, буте тепер старатися ще більше шкодити мені.

Леон і сам не знав, для чого це видалося йому конечним, щоби Герман тепер мусів ворогувати з ним. Він і сам перед собою не був би отверто признався до того, що перекидає на Германа свою думку, що в його серці закипає якась дика неприязнь до Германа за образу, дізнану в його домі, за повалення його блискучих плянів. Леон і сам собі не признався, що це він іменно рад був би тепер шкодити Германові, показати йому свою силу, „навчити його розуму". Він не входив у причини, але вдумувався тільки в саму боротьбу, старався наперед представити собі її тисячні случайності, підходи, неудачі, щоби завчасу проти них забезпечитися, щоби Германові впоперек дороги навести якмога більше завад і некорисних обставин. І в міру того, як хід його ставав повільніший, він чимраз глибше затоплювався в свої думки, чимраз тяжчі невдачі і втрати наводив на Германа, упокорював того товстенького, спокійного, мов муром обведеного, багача, наводив на нього тривогу, аж вкінці — перед самим входом до дому — повалив його зовсім і враз із його скаженою жінкою вигнав з останнього закутка, із дому на бориславськім тракті. (Д. буде).

ГОЛОСИ ЧИТАЧІВ

ВРАЖІННЯ З ВІНІПЕҐУ

Переїхавши дорогу чудових краєвидів Східної Канади, берегами Лейк Супіріор, попри мальовничі води Кенори, я в кінці дістався до Вініпеґу. Як дехто з читачів знає, я стало живу в Ню Йорку. Приїхав я до Вініпеґу, щоб виступити як соліст-скрипак на Концерті Побіди з нагоди Конгресу Українців Канади, та щоб на протязі двох літних місяців викладати про Основи Музики на Вищих Освітних Курсах.

На стації стрінули мене представники К.У.К., тепер мої щирі приятелі. Приміщено мене в пишному готелі Роял Александра, в тому самому, де відбувався Конгрес. В готелю вже очікували мене репортери обох англійських часописів. Треба було з ними розговоритися.

Конгрес Українців Канади поділяв на гостя своїм достоїнством і порядком. Обертаючися в атмосфері поваги Конгресу, я стрічався з товаришами свойого дитинства, і також знайомився з особами, яких прізвища лунали зза моря до старого краю, ще в часі мойого дитинства. Мій покійний батько звертав тоді мою хлопячу увагу на діяльність тих осіб, на це, що вони будують новий і здоровий світ. Імя міста Вініпеґу вбилося мені в память разом з Києвом та Львовом.

До цього Вініпеґу зїзджалися делеґати з цілої Канади і яка це була невимовна приємність знайомитися і розмовляти з делеґатами соток місцевостей Канади.

Виступити на конгресовому концерті — я уважав для себе великою честю. Кромі мене запрошено піяністку пані Любку Колессу та тенора Михайла Голинського, мойого приятеля і шкільного товариша. Артисти, підпорядковуючи себе під гідність конгресу, уважали своїм обовязком виступити з „капітальною" програмою. Публика, якій з цеї причини не можна було дати легкої розривки, уважно вислухала продукцій хору і солістів, хоч був дуже тарячий вечір. Українським слухачам належиться за те повне признання. Тому, що на більшу частину програми складалися твори українських композиторів, то цей концерт познайомив громадянство Канади з новішими творами української музики.

Конгрес ухвалив свої резолюції, повні гідного достоїнства. Гості й делеґати, що підчас нарад, імпрез і приватних встріч, затвердили свої звязки, стали розїздитися. Я остався у Вініпеґу без тих приятелів зі Східної і Західної Канади.

По різних пригодах вдалося дістати дуже гарне помешкання у незвичайної милої і щирої української родини. Треба було приготовитися для головної ціли свойого приїзду. Ще в зимі заанґажовано мене як лектора „Основ Музики" при Вищих Освітних Курсах, яких директором є музиколоґ д-р П. Маценко, а артистичною душею є проф. О. Кошиць. Числячися з тим, що школа існує вже четвертий рік, то на відносини нового світу це є стара школа, новому лекторові треба було приспособитися до виробленої системи і певних традицій, а з другої сторони внести трохи нового життя.

Підготовка до лекцій, це була для мене звичайна рутинова праця, до якої я здавна привик. Однак коли я станув перед клясою 44 душ, з яких четвертина є учителями народних шкіл, а в їх грудях бє гаряче українське серце, я почув, що мої лекції не повинні бути лиш лекціями „Основ Музики". Я відчув, що я буду лише тоді щасливим, як що я зміг би передати тим молодим людям, що приїхали зі всіх сторін Канади, знання, досвід і той запал, який уможливив би їм якнайскорше і науспішніше стати українськими кульбурно-освітніми працівниками. Впрочім це почуття якоїсь стихійної жадоби студентів, щоби себе піднести, передається всім лекторам. Цілий курс цеї Вищої Освітньої літної школи є дуже добре і зрівноважено зложений, так, що для будучих культурно-громадських працівників залишиться основне знання музики, диригентської основи ведення хору, історії музики, української мови та літератури, поняття про музичні інструменти і про музичний вислів, історію мистецтва, соціольогію, кооперацію, педагогіку, психольогію, і т. д.

Аж дивно стає мені, що такого роду музичну школу вдалося зорганізувати і що українці музик дістав можливість на своїй рідній мові викладати свою предмету.

Як хорову лябораторію, для демонстрації курсантам, зложено під проводом проф. Кошиця мішаний хор. Членами хору є курсанти, лектори курсів і українські громадяни Вініпеґу, любителі української пісні. Число їх перевищує 125 осіб. Концерт у великій салі Вініпеґу завершить при кінці серпня свою цьогорічну діяльність курсів. Студенти курсів, наша дорога молодь, над зам повернеться до своїх домів, до найрізніших частин Канади і привезе зі собою те, що вдалося учителям передати і розбудити.

Поза тими контактами, мій круг приятелів у Вініпеґу не є надто широкий. Це зрозуміло тому, що я перетяжений не лише нарчанням, але і приготовленням до лекцій, а також приготовленням до концертової подорожі по Канаді. Помимо того я очарований щирістю та сердечністю громадянства Вініпеґу. Я не маю слів, щоб висказати, яким теплом та щирістю я є всюди обдаровуваний. Цю атмосферу можна хіба порівнати з давнішними часами на рідних землях, де здавалося, що всі українці творили одну родину.

Здавалося би, що може не дорічи, що згадаю я одного зі своїх приятелів — людину, яка хоч не є українцем, але є нам так близька та дорога. Це є знаменитий скрипак і диригент п. І. Вотерґавз. Цей правдивий артист, людина, надзвичайно шляхотних прикмет, ще виховала цілий ряд визначних українсько-канадійських музиків. Майже всі наші дуже добрі скрипаки — як брати Губіцькі, Лехів, Є. Угриник і багато інших є його учнями.

Знаменитий піяніст і композитор п. Іван Мельник був так чемний завезти мене до дому п-ства Вотерґавзів. Ми всі серед оживленої розмови, цікавої лише музикам, слухали п. Вотерґавза скрипкової гри, і моеї симфонічної музики в фонографічних плитах.

Місто Вініпеґ для мене є містом красот. Тим, хто тут стало живе, все є самозрозумілим. Одначе які чудові вулиці т. зв. мешкальної секції! Яка чарівна торговельна часть головної вулиці т. зв. Портедж — так в день, як і при нічному освітленні! А парлямент, ратуш, мійська авдиторія і багато інших будинків! А які гарні парки! Є навіть звіринець. А хіба це не чудо як гарно і цивілізовано живуть українці? А який поступ зробило громадське життя від своїх перших початків! Ще тепер, немов тяжкий сон для порівнання з дійсністю можна почути від старших людей, в якій гіркій нужді працювали бідні еміґранти в ямах, в болотах і снігах, винаймаючи свої спрацьовані руки для корчування диких прерій і будовання доріг. Піонірі створили підвалини, розбудували життя. Нова еміґрація по першій світовій війні принесла з собою нові думки про людські права українців. Це все зляте в одному стремлінню нарешті створило оту заокруглену цілість Канадійсько-Української спільноти — а свідоцтвом того був могутній Конгрес.

Роман Придаткевич.

Завязки "демократичних" урядів на визнанні в Москві

(Докінчення зо сторони 2-гої)

у Східній Европі видаватися правильною розвязкою. Фактом є, що московській дипльоматії удалося вже й декого переконати. Свідчить про це становище Ню Йорк Таймсу до польської дивізії Костюшка. Беручи ці всі справи осібно від дійсности у Східній Европі не булоб у тій демократизації нічого злого. Можуть мати демократичні уряди повоєнного світа свій осідок в Лондоні, то чому деякі, от хочби уряди для центральної Европи, не моглиб мати свого осідку в Москві. Одначе східно-европейська дійсність говорить іншою мовою.

По словянській метушні прийшла московсько-демократична метушня з ширшою підставою, що охопляє вже навіть ґерманський світ. Може ще так пару місяців, а ця підстава стане ще ширшою, бо охопить і романські народи: Італію та Францію. На вулицях Міляна вже й демонструють проти королівської протифашистівської армії королівської Італії. Нема вже Третього Інтернаціоналу, але дуже скоро росте окремого типу Демократичний Інтернаціонал з осідком в Москві. Тим усім демократам позволяють а навіть радять говорити про демократичні уряди, позволяють їм ще показувати свої національні прапори і виглядає все в порядку. Але хто знає нетерпимість російського комунізму та погорду большевизму до всякої демократії, цей розуміє, що під цею демократією треба розуміти щось інше, мало що інше від того, що ніс Третій Інтернаціонал.

Чи не піде так, як з Україною?

Хто ближче придивлявся припадочно України до Москви, цьому усі ці пляни та ходи ясні як на тарелі. По розгромі націстів вмашерує до Варшави дивізія ім. Косцюшка в товаристві червоної армії, і здіутьсе селянські й робітничі представники тай демократичним способом переведуть невеличку поправку цеї демократії, народженої на сході. Зроблять її більше подібною до демократії „старшого брата" в Москві.

Повстануть самостійні червоні республики, звязані тісним союзом з тим старшим братом. Їх армії вже заприсяжені на союзницьку вірність червоній російській армії. По пяти літах ці самостійні републики сами попросять дозволу вступити в члени СССР. І такий дозвіл дістануть. Тоді стануть тим, чим нині стала Україна: московськими провінціями.

Нині пише Ілля Еренбурґ, московський писатель, про Київ та українську культуру: „Ми росіяни з пассією привязалися до нашого краю, до наших джерел та до історії. Ми є горді на нашу Славянську Гелляду Київ, на російський чар катедри Святої Софії, Плач Ярославни, Новгороду городянські свободи та військові осяги Александра Невського та Димитрія Донського". За двацять літ якийсь новий Ілля Еренбурґ буде так писати про Варшаву, Краків, Білгород чи Софію.

Колиб воно мало так лишитися, то Україна дісталаб більше товаришів у російським підданстві, а це відкриває для неї кращі гороскопи, щоб стануть в часі майбутньої третьої світової війни справді незалежною державою. Поляки за той час під Росією погодяться з тим, що Західна Україна українська, що Білорусь білоруська та тоді як браття стануть справді до бою за „вашу і нашу волю".

З РУХУ ПО ВІДДІЛАХ У. Н. СОЮЗУ

ЛОНДОН, ОНТЕРІО, КАНАДА.

Несподівані гості.

Дня 17. липня прибули до мого дому три вояки Канадійської Армії. У перший хвилині я не зорієнтувався, хто це є. Але пригадавшися, а це П. Дудія, Головний Радний У. Н. Союзу; О. Чорвак, секретар 341 від. У. Н. С. з Виндсор, Онтеріо, і Б. Зелений, член згаданого відділу. Всі вони дуже щиро інтересуються громадянськими справами, особливо розвитком У. Н. Союзу та місцевих відділів. Скільки то справ ми не переговорили у часі їх гостини, а яка це приємність мати гостей, що підбадьорюють господаря.

Очевидно, що згадую про цю гостину тому, бо вона спонукає мене до дальшої витривалости в праці для організації й поступу. А й мої гості певно вдоволені з гостини, бо виміна думок та ідей причиняється до зближення й закріплення приязни.

Іван Дикун,
секретар 460 від. У. Н. С., Лондон, Онт.

НАША СОНЯШНА РОДИНА

Наша земля не є самітна куля, що сиріткою блукає по чужих негостинних просторах безмежного всесвіта. Вона є членом родини дуже сильно і нерозлучно злученої зі собою. Батьком тієї родини є сонце, ця велика світло- і теплодайна звізда. Вона своєю велитенською масою і несамовитою силою притягання тримає немов на невидних ланцюгах десятеро своїх дітей — планети.

Як це вияснюють теорії вчених астрономів планети нашої соняшної родини походять від сонця, від якого відлетіли як малі окрушки підчас якоїсь великої катастрофи, що трапилась давно-давно перед білйонами віків, коли коло сонця — що було тоді самітною звіздою, перебігла друга звізда і силою свого приняганя вишарпала з газового тіла сонця малі частинки, що згодом захололи і стали кулистими брилами твердої матерії, що кружляють довкола сонця.

Величина і віддаль планет.

Планети нашої соняшної родини становлять зі сонцем одну цілість. Це помітили вже старинні люди, що знали пять планет; щойно в останніх часах відкрили астрономи ще три планети найдальше віддалені від сонця.

Планети є дуже оригінально поміщені з огляду на віддаль від сонця. Найблищі до сонця і найдальше віддалені є найменші щодо величини, а поміщені посередині найбільші (Юпітер і Сатурн).

Можна легко уявити собі як виглядає наша соняшна родина, зменшивши собі в думці велитенські в міліонах миль віддалі між поодинокими планетами, до малих, що їх можок людини легко зрозуміє. Тоді колиб модель найближчої до сонця планети Меркурій був віддалений від сонця на 6 ярдів, земля булаб віддалена на 15 ярдів, то найдальша з черги планета Плютон, що находиться на краю соняшної родини, був би приміщений в тім моделі у віддалі 800 ярдів. Для порівнання найближчу звізду (Проксіма), у тій самій скалі мусілиб ми помістити у віддалі 4,800,000 ярдів. Так страшно далеко находиться найближча звізда, тоді як планети, як з цього ясно, находяться розмірно близько одна до одної.

Рухи планет.

В нашій соняшній родині панує вічний рух. Правда, цей рух є дуже одноманітний, а подорожі планет нагадують „подорож бабуні довкола стола", бо вони кружляють вічно довкола сонця по колових чи еліпсових лініях, усі в тім самім напрямку. Рівночасно кожна планета крутиться довкола себе. Усі планети крім двох найближчих до сонця (Меркурій і Венера) і найдальшої (Плютон) мають по одним або більше місяцю. Ті місяці це великі брили матерії, що кружляють довкола своїх планет і находяться у сфері їх притягання, а враз зі своїми планетами кружляють довкола сонця.

Чим ближче сонця находиться планета, тим менше часу вона потребує, щоб відбути свій рік, себто час, в яким вона окружить сонце. І так у найближчої до сонця планети, Меркурія, рік триває всього 3 місяці; на другій планеті Венері рік триває вже 7 місяців, на Землі рік має дванацять місяців, Марсові дорога довкола сонця займає вже не цілі два роки, а Юпітері рік триває 12 наших років, Сатурнові треба 79,5 літ, щоб окружити сонце, а найдальша планета нашої соняшної родини потребує аж 250 літ, щоб окружити по своїй орбіті наше сонце, що є осередком, довкола якого ті рухи відбуваються.

Світло і тепло у соняшній родині.

Сонце безупинно висилає своїм дітям-планетам у дарі свою енерґію у формі світляних променів. Ця енерґія розходиться у всіх напрямках. Одначе планети дістають її дуже несправедливо, бо найближчі дістають так мало світла і тепла, що є висушеними, спаленими на попіл глибами, тоді як дальші члени родини з причини великої віддалі від сонця, джерела тепла і світла, тонуть у глибокій темряві, а на їх поверхні панує вічний холод. Коли на найближчім члені нашої соняшної родини Меркурію пересічна температура є 172° Цельзія, тоді на Плютоні панує студінь зближена до абсолютного зера (—229° Цельзія), (для порівнання вистане пригадати собі, що коли у нас взимі маємо —20° Цельзія, тоді ніхто не спішиться виткнути носа на двір). На цю нещасну планету доходить від сонця тільки одна шістьтисячна частина тої кількости промінь світла і тепла, що ми дістаємо на Землі. Наша Земля положена з огляду на такі форми життя, які тепер істнують на Землі в сам раз відповідно і якнайкориснійше. Тільки завдяки цій ситуації ми живемо. Таке життя як наше не моглоб істнувати на ніякій іншій планеті, бо хоча вони подібно як Земля походять від сонця і є членами одної родини, одначе своїми прикметами так дуже різняться одна від одної, що є цілком чужі і відмінні.

Тому, як це стверджує сучасна наука, всякі мрії людства про життя таке як наше на інших планетах є нереальні, а батьківщиною людей і тваринного та рослинного світа є і може бути тільки земля.

В ЮГОСЛАВІЇ ЗАЧИНАЄ КИПІТИ

БЕРН, Швайцарія, (ОНА). — З погранича Югославії доносять, що по уступленню Муссолінія з диктатора Італії, в Югославії народ приготовляє повстання. Кажуть, що італійські війська бунтуються і домагаються їхати додому. Якщо вони відідуть, а їх місце не заступлять німці, то в Югославії напевно прийде до революції. Серед народу вже появилися партизани й закликають до повстання. Уряд Недіча находиться в неприємнім положенню і вже просив німців, щоби негайно вислали йому підмогу.

У ПОРТУГАЛІЇ ВАРИТЬСЯ.

ЛІСБОНА. — Всі португальські ґазети почали нагло писати про велике довіря до уряду й армії. Мовляв, Португалія приймає таку форму правління, яка найкраще відповідає її політичним традиціям і характерови культури. Велике число страйків по всему краю вказує на внутрішнє заломання Португалії.

АЛІЯНТИ КАЖУТЬ КРЕТАНЦЯМ БУТИ НА ПОГОТІВЛІ.

КАЇРО. — Аліянтське радіо візвало грецьке населення грецького острова Крети, тепер окупованого німцями, аби воно ждало з револьтою відповідної хвилі, а тимчасом не перешкаджало італійським війським у сутичках з німецькими. Цею заявою Обєднані Держави признали грецьких партизанів на Креті.

КУПУЙТЕ ВОЄННІ БОНДИ!

ЗБОРИ НА ПОЛИЦІ. — Відтята від світу Швайцарія інтенсифікує свою рільничу продукцію. Всі мають підчас вакацій помагати фармерам збирати пільні плоди. Там кожний клаптик землі управлений. На узбочу цеї гори в кантоні Вале землю для рощення плодів підде...ють підпори зо скали.

ПІДВОДНІ ЧОВНИ

Про підводні човни почали люди думати далеко скорше, ніж Жіль Верн написав свого „Капітана Немо" на його дивовижному „Навтілюсі". Першу спробу збудувати підводний човен зроблено ще в 1604 р., себто рівно 340 років. Зробив її англієць Бернар, одначе вона не була щаслива. В дійсности першу вдачну, в цім ділі, спробу зробив голяндець Дреббель, який 20 літ після Бернара, у присутности англійського короля переплив у Лондоні під водою Темзу.

Човен Дреббеля був із дерева, обтягнений шкірою, плив при помочі весел. Одначе й ця спроба залишилася тільки спробою. Більш щаслива була праця американця Бушнела, який вибудував круглий човен, також на веслах, і силкувався зірвати ним корабель підчас війни за незалежність Америки (1773 р.).

Було ще відтак чимало спроб, але вони дали добрі наслідки лиш тоді, коли винайдено електричний двигун та перед тим ще — пароплавну турбіну. Тільки ці винаходи дали змогу збудувати справжню підводну металеву рибу, якої ідея була вже доволі ясна за Наполеона І., коли Фултон (той, що видумав пароплав) зробив металевий підводний човен, який міг пробути цілу годину під водою. Першим справжнім підводним човном слід уважати човен американця Голанда, що пірнув під воду 1875 р. з газоліновим двигуном.

Перший човен теперішнього зразку — це був човен француза Фореста, під назвою „Нарваль", збудований 1906 р. Але ще перед тим справа підводного плавання осягнула великий успіх завдяки винаходові Тріюльцем (1902 р.), „перископу", себто винаходу, яким можна все бачити під водою, те, що діється на поверхні моря. Від винаходу того приладу підводні човни перестали бути „сліпі".

Але, як і літак, так теж і підводний човен почав зразу „служити не інтересам миру між людьми, але інтересам війни". Тому теж для нього вигадали страшні торпеди підводні гармати та інші прилади, якими можна знищити навіть великі кораблі.

Тепер роблять човни двох родів: справжні підводні, що можуть довший час плавати під водою і так сказатиб — „поринаючі", які скриваються під водою лиш на час небезпеки. У перших лиш самі електричні мотори, у других — і електричні й спалинові. Тепер виробляють здебільша „поринальні пароплави", бо практика виявила, що вони далеко ліпші, як підводні човни.

Новітні підводні човни іноді важать дуже багато. Майже половина ваги припадає на самий кадовб човна, одна пита на електричні акумулятори, коло 17 проц. припадає на запаси палива, 16 проц. загальної ваги припадає на людей та їх харчі. Найменше видосконалені — це акумулятори, бо вони надто важкі та мають запасу електрики всього на 30 морських миль їзди.

Величезна вага кадовба залежить від того, що під водою є дуже сильний тиск на човен і якби його стіни не були міцні, на більшій глибині човен роздавився би. Подумати тільки, що, наприклад, коли човен пірне на 50 м., то на кожний квадратовий центиметер його площини, тисне вода вагою 15 фунтів.

Цілий підводний човен уявляє собою суцільну майстерню. Він повніський всяких машин та пристроїв: величезні акумулятори, що лежать на самому дні, під підлогою; динамомашина, бензиновий мотор, компресори, які згущують чисте повітря, щоб замітнити ним зужите людським диханням та випарами машин, запаси палива, прилади до бою (склади торпед і торпедові рури); підводний дзвонний телефон; надводний радіо-телеграф та безліч всяких інших приладів, як от величезні комори на запаси води, що звуться „вотербалястом" і помагають занурювати човен, — все те займає майже всі вільні місця в середині човна.

Тому для залоги підводного човна, майже нема місця. Для залоги призначена одна-дві каютки та маленькі кімнатки для старшин і капітана. Також маленьку кімнатку займає кухня з електричною плитою.

Отже працювати в підводному човні дуже важко навіть і тоді, коли він і не поринає зовсім у воді. Повітря в кабінах не завсіди відповідно добре, вогке, крім того здебільша там буває надто парно, особливо, коли доводиться довший час просидіти під водою.

Тому кожний рветься вискочити на місток, щоб подихати свіжим повітрям. Та ця приємність дуже небезпечна, бо раптом може протягти розгірту людину холодним вітром і моряк легко може занедужати.

Складові частини човна.

Найцікавішими частинами всіх підводних човнів — це око, вухо й зуби (зброя). Око човна — це перископ. На жаль це око „щене зовсім добре бачить". Недосконалість його залежить від двох причин: воно дуже мале й тому мало захоплює в себе обрію. Алеж зробити його великим не можна, бо тоді з кожного ворожого човна легко побачать, де ховається „пориначка". Другою причиною це те; що перископ трясеться підчас сильних хвиль на морі. Тоді „око" заливає вода — й човен „сліпне", бо не можна добре розпізнати, що діється навколо.

„Вухом" човна є т. зв. підводний телефон. Це великий дзвін, який находиться під сподом. Коли в нього дзвонити, то інші човни, чи кораблі можуть чути той дзвін на 10 до 15 км. „радіяльно", себто на всі боки від човна, до чого всі кораблі, так само, як і кожний підводний човен, мають окремі апарати, які ловлять звуки, що далеко розходяться під водою. Якщо дзвонити з деякими інтервалами (зупинками), довшими та коротшими, то можна телеграфувати на підставі азбуки Морзе. Цього телефону можна теж не вживати, коли човен не пірнув ще зовсім під воду, бо тоді з капітанської вежі можна подавати телеграми радіо-телеграфом. Але телеграф на підводному човні теж не дуже далекосяглий, бо динамомашина не надто сильна.

Найстрашніше в човні це міни або торпеди. Вони бувають величезні. Лежать в окремих кімнатах, запаковані в тирсу (опилки) та інший мягкий матеріял, щоб часом від стрясення чи удару не вибухли. Коли треба, то їх кладуть у спеціяльні рури, відмикають їх та напором стисненого повітря викидають у воду, надаючи торпеді відповідний напрям і глибину, на якій вона повинна летіти.

Випуск торпеди не має нічого спільного зі стрілом гармати, бо міну лише викидають, далі вона біжить сама силою свого мотору. Сила торпеди страшна. Така торпеда може затопити навіть великий корабель.

Як човен занурюється у воду.

Щоб занурити човен у воду, треба 3—5 хв. часу. По приказі капітана, моряки відчиняють замки в човні й напускають воду до окремих камер („ватербаляст"). Одночасно починають „стерна глибини", що дають човнові напрям вперед і вниз; човен іде наче згори вдолину. Спочатку, звичайно на горі лишається капітанова вежа, а потім лише самі перископи. Коли грозить небезпека, то човен поринає зовсім, навіть на кілька десятків метрів у глибину. Враження при зануренні човна такі, як напр. спускатися вниз, всеж є при тім неприємне почуття відорваности від усього світа. Коли треба підвестися догори, тоді повітряним тиском виганяють із боків воду, баляст і човен випливає на поверхню моря.

Човни збудовані так, що не можуть ніколи перевернутися під водою. Це залежить від форми човна та від тягару металевого балясту.

Шкода, яку може підчас війни зробити підводний човен жахлива. Та й підводний човен завжди рискує, бо одним влучним пострілом може його ворог знищити. Часто може теж трапитися, що човен може пірнути й більше не виринути; тоді він стає „підводною домовиною" для майже трьох десятків людей.

Хибою човна є й те, що він не може плавати дуже швидко; через те він може лише заскочити ворога, але не може його дігнати, коли він утікає.

Всетаки краще булоб, якби люди думали про те, щоб зробити підводні човни для мореплавства, як „Навтілюс", а не для самого розбою. Та це не булаб така легка справа. Коли корабель пливе по воді, він перемагає лише тертя своїм сподом, у воді йому ставить опір тертя зі всіх боків. Тому ніколи не можна буде досягти такої швидкости під водою, як на воді. Нащож користуватись гіршим, коли може бути ліпше?! Хіба що такими кораблями плавалиб люди, які панічно бояться морської хуртовини та морської хороби. Та чи ці страхополохи згодилисяб втікати від хуртивини під воду?...

НІМЕЦЬКА ВЕРХІВКА ТРЕМТИТЬ

ЦЮРІХ, Швайцарія, (ОНА). — Німецький втікач оповідає, що в Німеччині клекотить. Маси німецького народа, які призвичаїлись до того, щоби віддавати всю свою працю в користь держави, якої провідники мають запанувати над цілою Европою і приносити німецькому народови щастя й багатство, вже починають інакше думати. Давніше вони слухали провідників без ніяких критичних завваг, а сьогодні вже не те. Як відтягають німецькому робітникови з „пейди" гроші на воєнне оружжя, то він хоч і не голосно, а таки протестує. Колись в Німеччині не було невдоволених робітників, бо їх верхівка обдирала, то давала надії, що їх Німеччина озброїться і запанує над багатими українськими землями, то німці будуть плавати в багатстві. Тепер цього не можна говорити, бо вже ніхто не вірить в те, що Гітлер війну виграє. Навіть партійні люди нарікають на провід і беруть хабарі за ласку. Давніше тяжко було підкупити державного німецького урядовця, а нині вже дійшло до того, що навіть найвищі установи є здеморалізовані.

Аліянтські повітряні рейди мають страшний ефект на німецькі маси і вони вже не вірять в домашню пропаганду, що нібито Німеччина війни не програє. Промислові осередки є знищені дотого, що робітників перевозять до нових фабрик на схід, а бездомний нарід волочиться по краю без даху над головою. Є чутки, що головні націсти збираються втікати.

ПОСМЕРТНІ ЗГАДКИ

Дня 28. липня 1943 р. помер у 67. році життя
ДАНИЛО ЛУКАШ,
член Тов. Зап. Січ, від. 367 У. Н. Союзу в Рочестер. Н. Й.
Покійний походив зі села Копанки, пов. Калуш, Західна Україна. Полишив на Зах. Україні жену і 4 дітей. Вступив до Союзу в 1914 році.
Похорон відбувся 31. липня під опікою Тов. Зап. Січ, з укр. гр.-кат. церкви. — В. Й. П.!
Р. Дмитрів, секр.

Дня 26. липня 1943. року помер у шпитали на удар серця
ГРИГОРІЙ БЕРЕЗЮК,
член Тов. св. Юра, від. 380 У. Н. Союзу в Бейон, Н. Дж.
Покійний походив зо села Чорторий, пов. Бібрка. Зах. Україна. Полишив у смутку жену Розалію, сина Василя і дочку Анну. Син служить в U. S. Navy second class petty officer. Покійний був згідливої вдачі, інтересувався народними і церковними справами і по можности помагав матеріяльно і морально. Похорон відбувся 29. липня з укр. катол. церкви на 25. ул. на Голі Крос цвинтар в Норт Арлінгтон, Н. Дж.
В. Й. П.! Секр.

Дня 27. липня 1943. року помер у 52. році життя
СЕМЕН КУЛЬЧИЦЬКИЙ,
член Тов. ім. Івана Франка, від. 83 У. Н. Союзу.
Покійний був довголітним членом У. Н. Союзу. Походив зо села Корниловиці, повіт Самбір. Зах. Україна. Оставив у смутку жену Марію, 5 дітей: Анну, Петра, Юлію, Івана і Михайла.
Похорон відбувся в суботу, 31. липня, з дому жалобн. 1004 N. American St., при участи родини і приятелів до катол. катедри при Френклин ул. відтак на цвинтар на Факс Чейз. — В. Й. П.!
С. Чорномаз, секр.

ЗБОРИ ВІДДІЛІВ У. Н. СОЮЗУ

ГАМТРАМК, МІШ. — Повідомляємо членів і члениць Тов. ім. Маркіяна Шашкевича, від. 94, що збори відбудуться в неділю, 8. серпня, в год. 1:30 пополудні, в Українській Хаті, 2240 Ґрейлінг ул. Просимо довгуючих членів заплатити свій довг до 18. серпня ц. р. Адреса фін. секр.: 3201 Hanley St., Hamtramck, Mich. — Уряд: Н. Машталяр, предс.; Й. Морозовський, фін. секр.-кас.; В. Бодруґ, рек. секр.

КЛИВЛЕНД, О. — Місячні збори Тов. ім. Івана Франка, відбудуться 8. серпня, в 1. год. пополудні, в У. Н. Домі. Просимо членів прийти на збори, бо є важні справи до полагодження. — За уряд: Н. Задерецький, предс.; С. Морозович, фін. секр.-кас.; І .Жук, рек. секр.

САВТ ПЛЕЙНФІЛД, Н. ДЖ. — Члени Тов. Просвіта, від. 312, зволять приняти до відома, що місячні збори відділу відбудуться в неділю, 8. серпня, в галі під церквою, зараз по Сл. Божій. — Степан Туз, предс.

НОРТГЕМПТОН, ПА. — Тов. Укр. Січових Стрільців, від. 44. повідомляє своїх членів, що місячні збори відбудуться в неділю, 8. серпня, в укр. правосл. галі на Нюпорт Ев., в годині 2. пополудні. Взиваємо всіх членів прийти і заплатити свої місячні вкладки. — За уряд: В. Шишка, предс.; А. Бодник, кас.; Л. Демчук, секр.

ДЖЕРЗІ СИТІ, Н. ДЖ. — Тов. Дарахівщина, від. 275. дає до відома всім членам і членицям, що місячні збори відбудуться в неділю. 8. серпня, в 7. годині ввечір, в гали церковній при ул. Ґрін і Сусекс. Просимо членів прийти на ці збори, бо є важні справи до полагодження, а особливо про членів, котрі довший час хорі. Довгуючі члени будуть суспендовані за неплачення своїх місячних вкладок. Просимо членів вписувати свої діти до своєї організації У. Н. Союзу. — За уряд: Марія Обуховський, секр., 130 — 1st Ave., New York.

ПАТЕРСОН, Н. ДЖ. — Збори Тов. ім. Т. Шевченка, від. 64, відбудуться в суботу, 7. серпня, в гали St. Benedict, 435 Main St. Просимо всіх членів взяти членські книжочки, бо мусять вирівнати їхні вкладки і подати точні адреси. Позатим будемо обговорювати спеціяльний пікнік і продажу бондів. — М. Матияш, секр.

ФІЛЯДЕЛЬФІЯ, ПА. — Збори Тов. „Єдність", від. 163, відбудуться в неділю, 8. серпня, в 1. годині пополудні, в домі Ґорожан, 847 Норт Френклин ул. Просимо всіх членів прийти на збори, бо є важні справи до полагодження. — М. Паранич, секр.

ТАРЗАН, ч. 813. Осторожний бандит.

За порадою Зілі Тарзан віддав мясо мисловому.

„Тепер, Тарзан, ми мусимо знову полювати, „сказала дівчина. Вона хотіла, аби Тарзан відійшов, аби вона могла поговорити з Тарзаном на самотині.

Потім Тарзан закликав Томі набік. „Я можу відійти дуже далеко. Попроси Зілю остатися тут. Вона може тебе послухає".

Тимчасом Малін слідив за ним зпоза корча, а як Тарзан відійшов, він підкрався до Томі й Зілі.